

Nytt oppgjør om Quisling

– Det er en altfor utbredt myte at Vidkun Quisling var en særskilt intelligent og stor tenker. Det han tenkte var derimot farlig, preget blant annet av en elitær rasisme og sexisme, sier professor Else Margarete Barth. I en ny bok tar hun et oppgjør med den lettvinde måten Quislings tenkning er blitt behandlet på.

Av DAG KULLERUD

Oppgjøret skjer imidlertid mindre i form av angrep på tidligere skribenter enn som en systematisk gjennomgang av Quislings argumentasjon og filosofiske kilder. Polemikken anes mellom linjene, eller som i bokas undertittel: «Vidkun Quisling som politisk filosof», ikke Quislings politiske filosofi. Quisling var verken noen stor skribent eller tenker, men hans tenkning leder oss rett inn i fascistisk tenkning overhodet.

Else Margarete Barth er den første kvinnelige filosofen i Europa som er utgått fra et norsk miljø. Hun er nederlandsk professor i analytisk filosofi og logikk. Hennes bok om Quisling, «Gud, det er meg», er en kritisk analyse av Quislings etterlatte universitetspapirer som ligger på Universitetsbiblioteket. På snaut 1000 sider og på mer eller mindre ufullstendig vis gir Quisling her tilkjønne sin tenkning, og Barth har blant annet forsøkt å oppspore kildene. Dem finner hun ikke minst blant samtidige nazistiske forfattere, og i kinesisk nyplatonisme, eller en ekstrem utgave av taoisme.

Universisme

– Papirene er ufullstendige, forteller Barth. – Han kan starte et resonnement på en side, for så å avbryte det og begynne på et nytt på neste side. Det er mange overstrykninger og på flere sider er det bare titler. Det er flere gjentakelser, en av disse er «Dieu, c'est moi» («Gud, det er meg»).

– Hva betyr det?

– Enkelt sagt at Gud er i alle: verdensaltet, universet er i alle. Det er nødvendigvis ikke en spesielt farlig tanke, men i Quislings tilfelle kobles den til en elitær og arisk tankegang, det at noen få opplyste og innsiktsfulle mennesker kan identifisere seg med guddommen og gjenspeile det Vesentlige.

– Hvor hentet han universismebegrepet fra?

– Han har trolig fått det fra den nederlandske professoren J.J.M. Groot som i 1918 utga et verk om kinesisk filosofi under tittelen «Universismus». Her fant Quisling alt på ett brett: Religion, morallære, statsforfatning, vitenskap og deres felles grunnlag. Groot mente at universisme var taoisme. «Tao» er verdensaltets ordning, og betyr den bane eller vei alt beveger seg på.

Moral og makt

– Hvordan plasserer Quisling moral i forhold til dette?

– Moral blir for ham å være i pakt med universets gang, det vil si at han ser på verdensutviklingen som god i seg selv. Det er en frapperende overensstemmelse med hva den nazistiske filosofen Arnold Gehlen skrev i 1933: «Å elske skjebnen er altså et dypt og riktig symbol på friheten, det å si ja til det som likevel skjer. I denne tanken ligger også nøkkelen til den sanne politiske etikk, som bunnkravet til å si ja til den loven som allerede er her og gjelder.» For både

QUISLING: Else Margarete Barth mener at Quisling-forskningen har tatt altfor lett på Quislings tenkning som en kilde til å forstå hans landsforræderi.

ARKIVFOTO

Gehlen og Quisling hadde moral en eneste interesse, nemlig å virke i overensstemmelse med tilværelsens hensikt.

– Beskriver Quisling dette nærmere?

– Ja, umiddelbart etter at han har nevnt dette med tilværelsens hensikt, skriver han at moralens grunnsetning er diktet av hensynet til den mest fullkomne oppnåelse av makt.

– I boka understreker du sterkt Quislings dualistiske tenkning?

– Ja, han er utpreget dualist, og det leder uvilkaarlig til et syn der motsetningene ble framhevet framfor variasjonene. Quisling hatet all tvil. Dualisme leder også lett til en forherligelse av det mandige, og hos Quisling synes selv nasjonalismen å være et middel til det mandige. En utpreget dualisme er for øvrig noe vi gjenkjenner fra andre totalitære ideologier.

ELSE MARGARETE BARTH: Norskfødt professor i filosofi ved Universitetet i Groningen.

Foto: PAX FORLAG

– Hvilken betydning har det å forstå tenkningen til en mann som Quisling?

Tenkningens betydning

– Det finnes mange innfallsvinkler til en person som Quisling og til fascisme som nazisme, men jeg synes nok at det i Quislings tilfelle er lagt overraskende liten vekt på tenkningen og dens betydning for hvordan et menneske kan ende ut i det ekstreme. Ved siden av å få bedre tak på personen Quisling kan dette også være en kilde til å forstå ekstreme resonnementer overhodet, sier Barth, som avslutter praten med en liten kjepphest: Like viktig som å påpeke hva han sier, er det å gjøre rede for hva som mangler i resonnementene.

I Quislings tilfelle er det for eksempel en fullstendig mangel på kritisk tenkning.